

УДК 343.3/.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-153-157

Скок О. С. ©
кандидат
юридичних наук

Шило І. В. ©
викладач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЛОЧИНІВ РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Розглянуто питання класифікації кримінально караних діянь у чинному Кримінальному кодексі України. Проаналізовано всі злочини, відповідальність за які встановлено в Особливій частині Кримінального кодексу України, та на основі цього проведено детальну характеристику злочинів невеликої тяжкості, злочинів середньої тяжкості, тяжких та особливо тяжких злочинів. Проведено аналіз відсоткового співвідношення різних категорій злочинів і визначено вплив ступеня тяжкості злочинів на деякі питання кримінальної відповідальності.

Ключові слова: злочин, кримінальна відповідальність, класифікація злочинів, злочини невеликої тяжкості, злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини, особливо тяжкі злочини.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 12 Кримінального кодексу України (далі КК України) залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі [1]. Законодавча класифікація злочинів проведена з урахуванням виду покарання (штраф і позбавлення волі), а також розміру покарання. Такого вигляду норма чинного КК України набула відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 року, № 4025-VI [2]. Необхідність прийняття зазначеного Закону України вбачалася в необхідності приведення положень українського кримінального законодавства до рівня європейських стандартів, згідно з якими за вчинення правопорушень в економічній та господарській сферах пріоритет надається застосуванню штрафних санкцій [3].

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі питання класифікації злочинів досліджували такі вчені: О. І. Бойко, Є. В. Болдирев, І. Я. Гонтар, А. Е. Жалінський, М. І. Загородніков, М. Г. Кадніков, С. Г. Келіна, П. В. Коробов, А. П. Козлов, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, В. П. Махоткін, М. І. Мельник, Є. А. Онгарбаєв, В. В. Питецький, О. М. Ратьков, О. Б. Сахаров, І. І. Сапrikін, О. І. Соболев, П. А. Фефелов, М. І. Хавронюк та ін.

На монографічному рівні особливої уваги потребує дослідження Л. М. Кривоченко «Класифікація злочинів» (1983 р.) та «Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України» (2010 р.) [4, 5].

Мета статті полягає у дослідженні змісту Особливої частини Кримінального кодексу України та зіставленні злочинів невеликої тяжкості зі злочинами середньої тяжкості, тяжкими та особливо тяжкими за різними критеріями, а також визначення їх місця в системі кримінально караних діянь.

© Скок О.С., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0981-6415>
alexandra_skok@ukr.net

© Шило І.В., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9134-134X>
k_kpd@dduvs.in.ua

Виклад основного матеріалу. Особлива частина КК України налічує 889 складів злочинів різного ступеня тяжкості. Із них злочини невеликої тяжкості становлять 23,9 %, злочини середньої тяжкості – 35,6 %, тяжкі злочини – 27,5 % та особливо тяжкі злочини складають 12,8 %.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 12 КК України злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання, за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В Особливій частині КК України значна кількість злочинних діянь віднесена до злочинів невеликої тяжкості – 213, що становить 23,9 % від загальної кількості всіх злочинів. Серед злочинів невеликої тяжкості умисними є 206, що становить 96,7 %, необережними – 7, або 3,3 %.

В Особливій частині КК України злочини невеликої тяжкості містяться в дев'ятнадцяти з двадцяти розділів. Винятком є відсутність злочинів досліджуваної категорії в Розділі I «Злочини проти основ національної безпеки України». Це пояснюється важливістю об'єкта, який охороняється законом, а саме суспільних відносин, які забезпечують державну безпеку, конституційний лад, суверенітет, незалежність, територіальну цілісність і недоторканість, обороноздатність, – тобто основи національної безпеки України [6, с. 7].

В інших розділах Особливої частини КК України кількість злочинів невеликої тяжкості варіюється із врахуванням сутності та значення суспільних відносин, на які може бути скоєне злочинне посягання. Найбільший відсоток злочинів невеликої тяжкості міститься в Розділі V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» – 14 %, Розділі XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів» – 11,7 %. Найменший відсоток таких злочинів містить Розділ III «Злочини проти волі, честі та гідності особи», Розділ IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», Розділ XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» – усього по 1 % в кожному розділі.

Під час аналізу злочинів невеликої тяжкості з основним складом ми бачимо, що вони наявні в усіх розділах Особливої частини КК України, окрім першого. Основна частина таких складів злочинів зосереджена у вже зазначених вище розділах V та XV. На відміну від них, відсутність кваліфікованих складів у більшості розділів пояснюється тим, що вони трансформуються у злочини більшого ступеня тяжкості. Кваліфіковані склади злочинів невеликої тяжкості містяться лише у восьми розділах Особливої частини КК України.

Серед злочинів невеликої тяжкості є склади злочинів із пом'якшувальними обставинами – привілейовані. Усього їх налічується 3 склади: ст. 18 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця»; ст. 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»; ст. 124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця».

Підставами криміналізації діянь і потрапляння їх до категорії злочинів невеликої тяжкості є певні обставини, за наявності яких діяння стає кримінально караним. Серед обставин, притаманних деяким злочинам невеликої тяжкості, є такі: шкода або збитки, завдані злочином; повторність або рецидив злочину; вчинення злочину з корисливих, особистих або хуліганських мотивів; наслідки, завдані злочином, та інші.

Наступною для розгляду є категорія злочинів середньої тяжкості. Так, злочином середньої тяжкості, відповідно до ч. 3 ст. 12 КК України, є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

До злочинів середньої тяжкості належить 317 складів, що становить 35,6 % від загальної кількості всіх злочинів. Серед злочинів середньої тяжкості умисними є 302, що становить 95,3 %, необережними – 15, або 4,7 %. В Особливій частині КК України злочини середньої тяжкості містяться у всіх розділах.

Найбільший відсоток злочинів середньої тяжкості припадає на Розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи» – 9,7 %; Розділ V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» – 8,5 %; Розділ XIX «Зло-

чини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», Розділ VII «Злочини у сфері господарської діяльності» – 8,5 %. Найменший відсоток таких діянь містять Розділ X «Злочини проти безпеки виробництва» та Розділ XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» – 1 %; Розділ I «Злочини проти основ національної безпеки України» – 1,3 %.

Поєднання певних об'єктивних та суб'єктивних ознак у кваліфікованих складах злочинів середньої тяжкості знаходять свій вияв в обтяжуючих обставинах, найбільш типових для цієї категорії.

Злочини середньої тяжкості також налічують 2 привілейованих склади: ст. 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання» та ст. 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини».

Третьою категорією злочинів, відповідно до ст. 12 КК, є категорія тяжких злочинів. Згідно з ч. 4 ст. 12 КК України тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

Особлива частина КК України до категорії тяжких злочинів відносить 245 складів, що складає 27,5 % усіх злочинів. Під час аналізу відсоткового співвідношення категорії тяжких злочинів із категоріями злочинів невеликої та середньої тяжкості стало очевидним, що ступінь тяжкості злочинів пропорційно впливає на зменшення кількості злочинів з основним складом та збільшення злочинних діянь із кваліфікованим складом. Окрім цього, для категорії тяжких злочинів характерна відсутність привілейованих складів злочинів.

В Особливій частині КК України серед тяжких злочинів умисними є 233, що становить 95,1 %, необережними – 12, або 4,9 %. Тяжкі злочини містяться в усіх двадцяти розділах Особливої частини КК України.

Найбільша кількість цих злочинів зосереджена в Розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» – 21,2 %. Такий великий відсоток безпосередньо пов'язаний із суспільною небезпечністю наслідків, які можуть бути завдані в разі вчинення того чи іншого діяння, передбаченого в зазначеному розділі. Найменший відсоток тяжких злочинів припадає на Розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку» – усього 0,8 %. Для порівняння, категорія злочинів невеликої тяжкості в цьому ж розділі містить 2,3 % складів злочинів.

Із підвищенням ступеня тяжкості категорії злочинів спостерігається збільшення кількості злочинів, учинених повторно, або рецидив злочину, групою осіб, групою осіб за попередньою змовою або організованою групою, із використанням малолітнього, із використанням умов воєнного чи надзвичайного стану, загальнонебезпечним способом та інші обтяжуючі обставини.

До останньої законодавчо визначеної категорії злочинів, ступінь тяжкості яких є найбільш високим, належать особливо тяжкі злочини. Так, особливо тяжким злочином, відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України, є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

У КК України до цієї категорії належить 114 складів, або 12,8 % злочинів. Серед особливо тяжких злочинів умисними є 110, що становить 96,5 %, необережними – 4, або 3,5 %. Діяння, які належать до категорії особливо тяжких злочинів, містяться в сімнадцяти з двадцяти розділів Особливої частини КК України.

Великий відсоток особливо тяжких злочинів зосереджений у Розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» – 13,2 %, Розділі XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів» та Розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» – 11,4 %. Невелика кількість таких злочинів міститься в Розділі VIII «Злочини проти довілля», Розділі X «Злочини проти безпеки виробництва» та Розділі XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» – 0,8 %.

Основні склади особливо тяжких злочинів містять дев'ять із двадцяти розділів Особливої частини КК. Кваліфіковані склади таких злочинів відсутні в Розділі V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадяни-

на», Розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації» та Розділі XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку».

Основні склади кваліфікованих особливо тяжких злочинів, як правило, належать до категорії тяжких злочинів. Наприклад, ст. 114¹ КК «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» – ч. 1 ст. 114¹ КК (*тяжкий злочин*), ч. 2 ст. 114¹ КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 147 КК «Захоплення заручників» – ч. 1 ст. 147 КК (*тяжкий злочин*), ч. 2 ст. 147 КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 149 КК «Торгівля людьми» – ч. 1 ст. 149 КК (*тяжкий злочин*), ч. 2 ст. 149 КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 201 КК «Контрабанда» – ч. 1 ст. 201 КК (*тяжкий злочин*), ч. 2 ст. 201 КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 209 КК «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» – ч. 1 ст. 209 КК (*тяжкий злочин*), ч. 2 ст. 209 КК (*особливо тяжкий злочин*) та ін.

Звертаємо увагу на випадки доволі «різкого стрибка» між категоріями злочинів. Мається на увазі перехід злочинних діянь із категорії злочинів невеликої тяжкості до категорії особливо тяжких злочинів. Наприклад, ст. 252 КК «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду» – ч. 1 ст. 252 КК (*злочин невеликої тяжкості*), ч. 2 ст. 252 КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 347 КК «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця» – ч. 1 ст. 347 КК (*злочин невеликої тяжкості*), ч. 2 ст. 347 КК (*особливо тяжкий злочин*); ст. 347¹ КК «Умисне знищення або пошкодження майна журналіста» – ч. 1 ст. 347¹ КК (*злочин невеликої тяжкості*), ч. 2 ст. 347¹ КК (*особливо тяжкий злочин*). Така ситуація пояснюється наявністю особливо тяжких наслідків в особливо тяжких злочинах. Щодо наслідків, які притаманні цим діянням, то вони полягають у вчиненні діяння шляхом підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Обтяжуючі обставини, найбільш типові для кваліфікованих складів категорії особливо тяжких злочинів, узагалі можна охарактеризувати особливістю найбільш цінного об'єкта посягання та особливо тяжкими наслідками, які є результатом таких посягань.

Висновки. Дослідження співвідношення злочинів невеликої тяжкості з іншими категоріями злочинів показало, що злочини невеликої тяжкості становлять доволі значну категорію злочинів та складають 23,9 % від загальної кількості діянь, передбачених Особливою частиною КК України. Відсутність у ст. 12 КК України вказівки на форму вини призвело до того, що всі без винятку категорії злочинів можуть бути як умисними, так і необережними. В Особливій частині КК України спостерігається наявність доволі різкого переходу від категорії злочинів невеликої тяжкості до категорії особливо тяжких злочинів, що пов'язано з настанням особливо тяжких наслідків у кваліфікованих складах кримінально караних діянь.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року, № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 05.02.2020).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15 листопада 2011 року, № 4025-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (дата звернення 10.02.2020).
3. Скок О. С. Злочини невеликої тяжкості та питання кримінальної відповідальності: монографія. Харків: Право, 2017. 264 с.
4. Кривоченко Л. Н. Класифікація преступлений. Харьков: Вища школа, 1983. 129 с.
5. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 120 с.
6. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: У 2 т. Т. 1 / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків: Право, 2013. 1040 с.

Надійшла до редакції 20.02.2020

References:

1. *Kryminal'nyj kodeks Ukraïny : Zakon Ukraïny vid 05 kvitnja 2001 roku* [The Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 05, 2001]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (accessed 05.02.2020).

2. *Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo gumanizacii' vidpovidal'nosti za pravoporushennja u sferi gospodars'koi' dijal'nosti : Zakon Ukrainy vid 15 lystopada 2011 roku* [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Humanization of Liability for Offenses in the Field of Economic Activity: Law of Ukraine of November 15, 2011]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (accessed 10.02.2020).

3. Skok O.S. (2017) *Zlochyny nevelykoi' tjazhkosti ta pytannja kryminal'noi' vidpovidal'nosti* [Minor gravity crimes and criminal liability]. H. : Pravo. (in Ukr.)

4. Kryvochenko L.N. (1983) *Klasyfikacyja prestuplenyj* [Classification of crimes]. Har'kov: Vyshha shkola. (in Ukraine)

5. Kryvochenko L.M. (2010) *Klasyfikacyja zlochniv za stupenem tjazhkosti u Kryminal'nomu kodeksi Ukrainy* [Classification of crimes by severity in the Criminal Code of Ukraine]. K.: Jurinkom Inter. (in Ukr.)

6. *Statystychna informacija pro stan zlochnosti ta rezul'taty prokurors'ko-slidchoi' dijal'nosti* [Statistical information on the state of crime and the results of prosecutorial investigative activity]. Available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104402 (accessed 08.02.2020).

7. Baulin Ju.V. (2013) *Kryminal'nyj kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar : U 2 t. - T.1.* [Criminal codex of Ukraine. Scientific and Practical Commentary: In Volume 2 - Volume 1.]. H.: Pravo. (in Ukr.)

SUMMARY

Skok O.S, Shylo I.V. Relations of crimes of different gravity degree in the Criminal code of Ukraine. The article deals with the classification of criminal offenses in the current Criminal Code of Ukraine. All the crimes, the responsibility for which are established in the Special part of the Criminal Code of Ukraine, are analyzed and on the basis of this detailed description of crimes of small gravity, crimes of moderate gravity, serious and especially serious crimes is carried out. According to Art. 12 of the Criminal Code of Ukraine, depending on the severity of the crimes are divided into crimes of small severity, moderate, serious and especially serious. The legislative classification of crimes was made taking into account the type of punishment (fine and imprisonment), as well as the amount of punishment. This is the norm of the current Criminal Code acquired in accordance with the Law «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Humanization of Liability for Offenses in the Field of Economic Activity» of November 15, 2011 No. 4025-VI.

The percentage of different categories of crimes has been analyzed and the impact of the severity of crimes on some criminal liability issues has been determined. A study of the ratio of minor crimes to other categories of crimes showed that minor crimes constitute a fairly significant category of crimes, compared to others, namely 24.9%. In the Special Part of the Criminal Code, there is a «sharp jump» from the category of minor crimes to the category of especially serious crimes, which is connected with the occurrence of especially grave consequences in the qualified criminal offenses.

Keywords: *crime, criminal responsibility, classification of crimes, crimes of small gravity, crimes of moderate gravity, serious crimes, especially serious crimes.*